

**RECENZJA DOROBKU NAUKOWEGO DR. DOROTY KLESZCZEWSKIEJ
KANDYDATKI NA DOKTORA HABILITOWANEGO NAUK MEDYCZNYCH I
NAUK O ZDROWIU W DYCYPINIE NAUK O ZDROWIU**

Podstawą recenzji jest wniosek złożony przez dr. Dorotę Kleszczewską dn. 24 marca 2023 r. w Radzie Doskonałości Naukowej (Warszawa), przekazany do mnie za pośrednictwem Rady Dyscypliny Nauk o Zdrowiu Instytutu Medycyny Pracy im. Prof. Jerzego Nofera w Łodzi, jako jednostki naukowej, która podjęła się prowadzenia przewodu habilitacyjnego.

Podstawą postępowania habilitacyjnego jest cykl siedmiu artykułów opublikowanych w czasopiśmie naukowym zatytułowany „**Współczesne podejście do oceny środowiska, w którym dorasta polska młodzież, w kontekście jego wpływu na samopoczucie psychiczne i zachowania zdrowotne nastolatków**”. Udostępnione mi dokumenty zawierają: dane wnioskodawcy z kopią dyplomu doktora, autoreferat, wykaz publikacji i potwierdzoną przez bibliotekę naukową Narodowego Instytutu Zdrowia Publicznego Państwowego Zakładu Higieny analizę bibliometryczną dorobku naukowego (dokument bez daty jako załącznik 5), w tym części stanowiącej cykl habilitacyjny.

Od strony formalnej dokumentacja spełnia warunki niezbędne do przeprowadzenia przewodu habilitacyjnego w świetle Ustawy z dnia 3 lipca 2018 r. Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2018 r. poz. 1669), co dotyczy wniosków złożonych po 30 września 2019 roku. Opracowując recenzję, kierowałem obowiązującymi obecnie kryteriami oceny osiągnięć w tego rodzaju przewodach, zwracając uwagę na oryginalność i wartość naukową osiągnięcia będącego przedmiotem postępowania habilitacyjnego, jego zakres i zgodność ze wskazaną dyscypliną, wkład własny osoby ubiegającej się o stopień doktora habilitowanego do tego osiągnięcia oraz inną aktywność naukową realizowaną w więcej niż jednej instytucji naukowej w szczególności zagranicznej.

Wykształcenie i kariera zawodowa Habilitantki

Pani dr Dorota Kleszczewska (zwana dalej Habilitantką), jak wynika z dyplomu doktorskiego, urodziła się w 1981 roku w Warszawie. Ukończyła studia magisterskie na Uniwersytecie Warszawskim (Wydział Stosowanych Nauk Społecznych i Resocjalizacji, Instytut Stosowanych Nauk Społecznych), uzyskując w 2005 roku stopień magistra socjologii. Obroniła z wyróżnieniem pracę doktorską przed Radą Naukową Instytutu Medycyny Pracy im. Prof. J. Nofera w Łodzi, uzyskując dyplom doktorski w grudniu 2019 roku. Rozprawa zatytułowana była „Poziom aktywności fizycznej a subiektywne wskaźniki zdrowia polskiej młodzieży szkolnej na tle wybranych uwarunkowań środowiskowych”. Habilitantka jest od 2011 roku zatrudniona w Instytucie Matki i Dziecka w Warszawie, a obecnie jest nadal jego pracownikiem na urlopie bezpłatnym. Wskazaniem miejscem pracy jest Fundacja Instytutu Matki i Dziecka, w której pełni funkcję prezesa zarządu od 2014 roku. Poza działalnością statutową Fundacji jej aktywność naukowa wiąże się z realizacją własnych projektów

badawczych oraz od 2016 roku z członkostwem w sieci badawczej Health Behaviour in School-aged Children (HBSC). Jest to nietyпова, ale dopuszczalna ścieżka aktywności zawodowej pracownika naukowego. Opis przebiegu kształcenia jest powierzchowny, z zaznaczeniem głównych kamieni milowych. Biorąc pod uwagę 18-letni okres od ukończenia studiów, zastanawiający jest brak wzmianki o próbach formalnego podnoszenia kwalifikacji, na kursach, szkoleniach czy warsztatach.

Ocena osiągnięcia naukowego będącego przedmiotem postępowania habilitacyjnego

W skład cyklu będącego przedmiotem postępowania habilitacyjnego wchodzi następujące artykuły naukowe opublikowane w latach 2020-2023:

1. **Kleszczewska D**, Mazur J, Porwit K, Kowalewska A. Who Is Able to Resist What Is Forbidden?-The Relationship between Health Literacy and Risk Behaviours in Secondary School Students in the Broader Social and Educational Context. *Int J Environ Res Public Health*. 2022 Jul 31;19(15):9381. doi: 10.3390/ijerph19159381.
2. **Kleszczewska D**, Porwit K, Boberova Z, Sigmund E, Vasickova J, Paakkari L. Adolescent Health Literacy and Neighbourhood Features: HBSC Findings from Czech Republic, Poland, and Slovakia. *Int J Environ Res Public Health*. 2021 Jul 10;18(14):7388. doi: 10.3390/ijerph18147388.
3. **Kleszczewska D**, Mazur J, Bucksch J, Dzielska A, Brindley C, Michalska A. Active Transport to School May Reduce Psychosomatic Symptoms in School-Aged Children: Data from Nine Countries. *Int J Environ Res Public Health*. 2020 Nov 24;17(23):8709. doi: 10.3390/ijerph17238709.
4. Mazur J, **Kleszczewska DW**, Porwit K, Zawadzka D, Małkowska-Szcutnik A. Quality of life in 13-year-olds depending on health status, residential neighbourhood deprivation and social capital - results from the Polish HBSC Study 2010-2018. *Ann Agric Environ Med*. 2023 Sep 28;30(3):474-482. doi: 10.26444/aaem/161852.
5. Malinowska-Cieślik M, **Kleszczewska D**, Dzielska A, Ścibor M, Mazur J. Similarities and Differences between Psychosocial Determinants of Bullying and Cyberbullying Perpetration among Polish Adolescents. *Int J Environ Res Public Health*. 2023 Jan 11;20(2):1358. doi: 10.3390/ijerph20021358.
6. Gaspar de Matos M, **Kleszczewska D**, Gaspar T, Dzielska A, Branquinho C, Michalska A, Mazur J. Making the best out of youth-The Improve the Youth project. *J Community Psychol*. 2021 Aug;49(6):2071-2085. doi: 10.1002/jcop.22532.
7. Boer M, van den Eijnden RJJM, Boniel-Nissim M, Wong SL, Inchley JC, Badura P, Craig WM, Gobina I, **Kleszczewska D**, Klanšček HJ, Stevens GWJM. Adolescents' Intense and Problematic Social Media Use and Their Well-Being in 29 Countries. *J Adolesc Health*. 2020 Jun;66(6S):S89-S99. doi: 10.1016/j.jadohealth.2020.02.014.

Wszystkie artykuły cyklu zostały opublikowane w języku angielskim, a Habilitantka jest pierwszą autorką trzech oraz drugą autorką kolejnych trzech prac, wśród których w pracy nr 4 jest autorem korespondencyjnym. Wg analizy bibliometrycznej łączny IF wyżej wymienionego cyklu prac wynosił 25,96, a liczba punktów MNiSW 840. Aktualną ocenę utrudnia wydłużony okres procedowania postępowania habilitacyjnego oraz ciągle zmiany punktacji ministerialnej. Artykuły cyklu opublikowano w czterech czasopismach, w tym najwięcej w podważanym obecnie w środowisku naukowym IJERPH. Warto podkreślić, że

wszystkie te prace składano zanim czasopismo to straciło swoją pozycję na rynku naukowym, a w świetle obowiązujących przepisów wiążąca jest punktacja z roku publikacji. Wszystkie prace oprócz ostatniej (właśnie z IJERPH) są indeksowane w Web of Science (WoS) i nadal ich cytowania rosną. Najwięcej cytowań ma w dniu sporządzania tej recenzji praca nr 7 (133 cytowania) oraz nr 3 (20 cytowań).

Sposób prezentacji tych artykułów w autoreferacie (załącznik 3 wniosku) świadczy o dojrzałości badaczki, umiejętności całościowego spojrzenia na zagadnienie oraz dokonywania syntezy wyników. Po pierwsze przedstawia ona podstawy teoretyczne analiz, a po drugie definiuje trzy problemy badawcze, skupione wokół środowiska dorastania, opierając się na zmodyfikowanym modelu socjoekologicznym (Urie Bronfenbrennera), określanym w autoreferacie jako SEM. W jednym miejscu autoreferatu pojawił się termin model socjoekonomiczny, co można uznać za przejęzyczenie (str. 8). Model SEM zestawiony zostaje z modelem CDC (*Centers for Disease Control and Prevention*) i autorskim modelem opracowanym i dalej rozwijanym w sieci badawczej HBSC.

Zdefiniowane główne problemy badawcze odnoszą się do związku środowiska dorastania z różnymi kategoriami zmiennych wynikowych, to znaczy wskaźnikami zdrowotnymi, odnoszącymi się do zachowań ryzykownych oraz zachowań prozdrowotnych (łącznie z kompetencjami zdrowotnymi).

Problemy badawcze to:

1. Związek środowiska dorastania mierzonego na wybranych poziomach modelu SEM ze zmiennymi wynikowymi dotyczącymi samopoczucia nastolatków i ich jakości życia
2. Związek środowiska dorastania mierzonego na wybranych poziomach modelu SEM ze zmiennymi wynikowymi dotyczącymi kompetencji zdrowotnych i zachowań prozdrowotnych nastolatków
3. Związek środowiska dorastania mierzonego na wybranych poziomach modelu SEM ze zmiennymi wynikowymi dotyczącymi zachowań ryzykownych nastolatków

Do pierwszego problemu badawczego Habilitantka przypisała trzy prace, do drugiego i trzeciego po dwie prace.

W autoreferacie zabrakło klarownej definicji środowiska dorastania, chociaż Habilitantka w pewnym fragmencie postuluje rozszerzenie tej definicji w kontekście tzw. środowiska wirtualnego, co można uznać za wartościowy wkład własny do rozwoju modelu SEM i dotychczasowych związków z nim badań.

Autoreferat zawiera podsumowanie wyników cyklu, które poniżej uzupełnię własnym komentarzem po zapoznaniu się z treścią kolejnych artykułów. Doceniam syntetyczny sposób podsumowania cyklu w postaci dwóch zestawień tabelarycznych, które dotyczą źródła danych i charakterystyki wykorzystanych prób oraz odniesienia analizowanych zmiennych do kolejnych poziomów modelu SEM. Wszystkie prace cyklu oparte były na danych z badań HBSC, w tym pięć na danych z 2018 roku, a dwie na danych z trzech rund 2010-2014-2018. Ze względu na dominujące prace oparte na HBSC 2018 można założyć odpowiedni wkład własny Habilitantki w organizację tych badań, jako że formalnie od 2016 roku była już członkiem sieci. W trzech pracach wykorzystano tylko dane polskie, a w czterech dane międzynarodowe (od 2 do 29 krajów). Nawiązano do wszystkich pięciu poziomów modelu SEM, w tym do mikrosystemu w sześciu pracach, do mezosystemu w dwóch, do egzosystemu w pięciu, do makrosystemu w dwóch i do chronosystemu w jednej pracy. Przy tabeli 1 zabrakło w autoreferacie odnośnika do innych projektów, podawanych w artykułach jako źródło danych (na przykład artykuł nr 3 i 6), ale po wnikliwej analizie można ten związek z

HBSC zrozumieć. Można mieć też zastrzeżenie, że w odniesieniu do prac nr 2 i nr 5 (wg numeracji z wykazu) nie zaznaczono w tabeli 2 różnic kulturowych. Pewne zamieszanie wprowadza też różna kolejność prac cyklu w wykazie podstawowym oraz w dwóch tabelach podsumowujących ich założenia metodologiczne.

Poniżej wskażę na mocne i słabe strony poszczególnych części cyklu, trzymając się przyjętej we wniosku kolejności. Wydaje się, że przyjęto kolejności wg roku publikacji oraz wkładu własnego, stawiając na pierwszym miejscu nowsze prace oraz kierowane przez siebie. W przypadku prac, gdzie Habilitantka nie jest główną autorką cytuję jej deklarowany udział własny.

Artykuł naukowy nr 1: Who Is Able to Resist What Is Forbidden?-The Relationship between Health Literacy and Risk Behaviours in Secondary School Students in the Broader Social and Educational Context. IJERPH 2022

Jest to jeden z dwóch artykułów cyklu dotyczących zachowań problemowych, a Habilitantka jest jego główną autorką. Tematyka wykazuje związek z dwoma innymi pracami. Silnie zaakcentowany został wątek kompetencji zdrowotnych (obecny też w następnym artykule) oraz charakterystyka środowiska dorastania w kontekście warunków życia w danym regionie. Wykorzystano dane dotyczące młodzieży 17-letniej ankietowanej w Polsce poza protokołem HBSC, co dało możliwość porównania uczniów liceów ogólnokształcących i techników. Takie porównania rzadko podejmowane są przez polskich badaczy. Zmienną wynikową jest indeks zachowań ryzykownych (RB) w ostatnich 30 dniach, obejmujący palenie tradycyjnych papierosów i e-papierosów, picie alkoholu i upijanie się oraz używanie marihuany. Nie jest to ogólnie przyjęte narzędzie, ale skala zbudowana ad hoc według koncepcji autorów. Środowisko dorastania analizowane jest przez zamożności rodzin, cechy otoczenia, ale też funkcjonowanie w szkole (wspomniany typ szkoły i osiągnięcia w nauce). Cechy otoczenia to poziom urbanizacji oraz ocena poziomu deprywacji powiatu, w którym zlokalizowana jest szkoła. Jest to oryginalne podejście występujące tylko w dwóch artykułach cyklu (również w artykule nr 5), gdzie warunki życia oceniane są na podstawie zewnętrznego źródła danych, a nie opinii ankietowanych uczniów. W centrum zainteresowania jest jednak związek HL z RB skorygowany na inne analizowane czynniki. Autorzy wskazują na silniejszy ochronny efekt wysokiej HL w liceach ogólnokształcących oraz na silniejszy efekt ochronny wyższego poziomu zamożności okolicy w szkołach zawodowych. Ponadto cechy miejsca zamieszkania i poziom HL w większym stopniu wpływają na zmienność indeksu zachowań ryzykownych RB dziewcząt niż chłopców. Ważnym wnioskiem mającym implikacje praktyczne jest bardzo silny związek między RB a osiągnięciami szkolnymi. Wykazano między innymi interakcję między HL a poziomem urbanizacji jako predyktorami zachowań problemowych młodzieży, jak również na inne istotne interakcje między zmiennymi niezależnymi. Ważnym wnioskiem jest wskazanie na specyfikę regionów wiejskich, gdzie należałoby szczególnie promować podniesienie kompetencji zdrowotnych uczniów.

Artykuł naukowy nr 2: Adolescent Health Literacy and Neighbourhood Features: HBSC Findings from Czech Republic, Poland, and Slovakia. IJERPH 2021

Habilitantka jest również pierwszą autorką w tej pracy i jest to artykuł międzynarodowy we współpracy z Czechami i Słowacją jako krajami Europy Centralnej i Wschodniej (*CEE countries*). Główną zmienną wynikową jest poziom kompetencji zdrowotnych nastolatków (HL – *health literacy*) mierzonych własnym narzędziem opracowanym przez sieć badawczą HBSC (10-itemowy kwestionariusz HLSAC-10). Ogólny indeks HL kształtował się na podobnym poziomie w Polsce i w Czechach, ale był niższy w tych dwóch krajach niż w Słowacji. Środowisko dorastania analizowane jest w odniesieniu do cech sąsiedztwa, ale

najszerzej na tle całego cyklu. Oprócz nasilenia lokalnych problemów i kapitału społecznego regionu, brana jest pod uwagę subiektywna ocena zamożności sąsiedztwa w miejscu zamieszkania, świadomość, czy jest to dobre miejsce do życia oraz poziom bezpieczeństwa. Polskę na tle pozostałych dwóch krajów sąsiedzkich wyróżnia wyższy poziom deprivacji oraz niższe poczucie bezpieczeństwa raportowane przez młodzież szkolną. Przeważnie udowodniono silną zależność między poziomem HL a cechami strukturalnymi i społecznymi otoczenia. Tylko w Polsce nie wykazano jednak zależności między poziomem HL a deprivacją regionu. Ważnym wynikiem uzyskanym w tej pracy jest pokazanie większego „efektu szkoły” w Polsce niż w dwóch pozostałych krajach. Używając współczynnika ICC (*intraclass correlation*) oszacowano zróżnicowanie między szkołami w zakresie ogólnego indeksu HL. Autorzy postulują potrzebę inwestowania w szkoły zlokalizowane w mniej zamożnych obszarach w celu podniesienia poziomu edukacji oraz wdrożenia nowoczesnej edukacji zdrowotnej połączonej z kształtowaniem HL uczniów.

Artykuł naukowy nr 3: **Active Transport to School May Reduce Psychosomatic Symptoms in School-Aged Children: Data from Nine Countries.** IJERPH 2020

Artykuł powstał we współpracy międzynarodowej, w ramach realizacji programu *ACTS - Promoting Active Travel to School In Europe*, gdzie Polska była partnerem (jak wynika z autoreferatu). Jest to część cyklu najpełniej poruszająca tematykę zachowań prozdrowotnych. Jak wynika z życiorysu naukowego, autoreferatu i przeglądu innych publikacji Habilitantki wykazuje ona duże zainteresowanie problematyką aktywności fizycznej, w tym promowaniem aktywnej drogi do szkoły/ze szkoły jako sposobu na zwiększenie ogólnego wydatkowania energii. Niemniej jednak główną zmienną wynikową jest tu nasilenie dolegliwości psychosomatycznych, co wiąże tę pracę z pierwszym problemem badawczym. Częstość odczuwania dolegliwości badana jest z zastosowaniem narzędzie wdrożonego do badań HBSC od początku ich prowadzenia (*Symptom Checklist -SCL*). Oryginalnym podejściem analitycznym na tle innych publikacji tej sieci jest odrębna analiza dolegliwości o większym podłożu psychicznym lub somatycznym (po 4 itemy). Jednak to raczej aktywny transport do szkoły wydaje się być głównym tematem, a poziom dolegliwości przykładem korzyści zdrowotnych. Habilitantka jest główną autorką tej pracy, która powstała w kooperacji polsko-niemieckiej, a dane pochodzą z dziewięciu krajów. Wykazano znaczące różnice między krajami pod względem częstości używania roweru jako środka transportu do szkoły, a wskaźniki polskie, mimo że nie najgorsze, znacząco odbiegają od obserwowanych w Niemczech, Danii i Norwegii. Tylko w tych trzech krajach, jak również w Czechach udowodniono, że jeżdżenie na rowerze do szkoły wiąże się z rzadszym odczuwaniem dolegliwości psychosomatycznych. Jednym ważniejszych wyników udokumentowanych w tym artykule jest większy ochronny efekt aktywnego transportu do szkoły w odniesieniu do dolegliwości psychicznych niż dolegliwości somatycznych. Artykuł zajmuje ważne miejsce w cyklu ze względu na podkreślenie różnic kulturowych oraz różnic związanych z płcią, co tym razem zostało przedyskutowane.

Artykuł naukowy nr 4: **Quality of life in 13-year-olds depending on health status, residential neighbourhood deprivation and social capital - results from the Polish HBSC Study 2010-2018.** Ann Agric Environ Med. 2023

Jest to bardzo wartościowy artykuł „trendowy”, pokazujący zmiany jakości życia związanej ze zdrowiem (*Health-related Quality of Life - HRQL*) młodzieży szkolnej w Polsce w latach 2010-2018 na bazie wyników trzech rund badań HBSC. Szkoda, że zespół dysponował danymi dla jednej tylko grupy wieku, czyli 13-latków. Zaletą opracowania jest przyjęcie zmiennej zależnej bazującej na włączonym trzykrotnie do polskiego kwestionariusza HBSC krótkim indeksie KIDSCREEN-10, będącym uznawanym na świecie narzędziem generycznym do pomiaru HRQL w badaniach populacyjnych dzieci i młodzieży. Zwykle przy

tego typu analizach trendów opisywana jest zmiana wskaźników ogólnych, ewentualnie według płci i wieku. Autorzy przedstawiają zmiany średniego indeksu KIDSCREEN-10 według statusu występowania choroby przewlekłej oraz oceny środowiska dorastania na poziomie rodziny i miejsca zamieszkania. Opracowania polskie przeważnie utożsamiają miejsce zamieszkania z poziomem urbanizacji, porównując jedynie mieszkańców miast i wsi. W artykule tym wykorzystano dwie złożone skale opisujące tzw. sąsiedztwo, z których jedna odnosi się do jego cech strukturalnych (określane jako poziom deprywacji czy nasilenia lokalnych problemów), a druga do cech społecznych (kapitału społecznego). W warstwie analitycznej ciekawym podejściem jest zastosowanie współczynnika delta Glassa jako miary nierówności z kategorii „effect size”. Za najbardziej interesujący wynik uznaję nasilenie się w kolejnych latach nierówności w poziomie HRQL związanych z płcią i kapitałem społecznym okolicy (na niekorzyść dziewcząt i rejonów o niskim poziomie więzi społecznych). Zabrakło mi w dyskusji szerszej interpretacji potencjalnych przyczyn nasilenia nierówności związanych z płcią. Skoncentrowanie się na aspektach środowiskowych, co jest zgodne z tytułem artykułu oraz ideą cyklu habilitacyjnego. Habilitantka jako druga autorka deklarowała swój udział w gromadzeniu materiału badawczego, pisaniu artykułu, redagowaniu tekstu, wprowadzaniu korekty pracy po otrzymanych uwagach ode recenzentów. Była też autorem korespondencyjnym.

Artykuł naukowy nr 5: Similarities and Differences between Psychosocial Determinants of Bullying and Cyberbullying Perpetration among Polish Adolescents. IJERPH 2023

Jest drugi artykuł dotyczący zachowań problemowych, powstały we współpracy z Uniwersytetem Jagiellońskim, gdzie Habilitantka jest drugą autorką. Manuskrypt został złożony do IJERPH 22 listopada 2022 roku oraz opublikowany 11 stycznia 2023 roku, kiedy jeszcze nie ogłoszono pogorszenia punktacji tego czasopisma. Autorki porównały szeroko ujęte psychospołeczne uwarunkowania bycia sprawcą dwóch rodzajów przemocy: tradycyjnego bezpośredniego bullyingu w szkole i cyberbullyingu, skazując na podobieństwa i różnice. Badając potencjalny wpływ środowiska dorastania, analizowano zamożność rodziny, jej strukturę (tylko w tej pracy cyklu) oraz cechy otoczenia w miejscu zamieszkania (jako poziom deprywacji powiatu lokalizacji szkoły podobnie jak w pierwszym artykule cyklu). Uwzględniono też postrzeganie środowiska szkolnego (poprzez osiągnięcia w nauce, przywiązanie do szkoły), poziom wsparcia społecznego ze strony różnych grup osób oraz cechy indywidualne nastoletniego respondenta (empatię, zadowolenie z życia, skuteczność własną w relacjach społecznych). O ile w innych pracach jednym z głównych ograniczeń był bardzo wąski zakres potencjalnych czynników warunkujących badane zjawisko, o tyle w tej pracy zestaw predyktorów jest najbardziej rozbudowany. Interesujące wnioski dotyczą rozbieżności między czynnikami warunkującymi bycie sprawcą dwóch form przemocy. Wysoki stopień deprywacji regionu zwiększał ryzyko byllyingu, ale nie cyberbullyingu. Z kolei niezadowolenie z życia i wysoki poziom zamożności sprzyjały tylko przemocy w cyberprzestrzeni. Jest to jedna z niewielu prac wskazujących na zagrożenia pojawiające się też w rodzinach względnie zamożnych. W artykule zabrakło bardziej wnikliwej interpretacji tego wyniku, ponieważ w kontekście rodziny skoncentrowano się na wątku zależnego od zamożności dostępu do mediów. Mogę zasugerować pogłębienie analiz w przyszłości z uwzględnieniem innych cech rodziny jako środowiska wychowania (wysoki kapitał ekonomiczny nie zawsze współwystępują z wysokim kapitałem kulturowym). Habilitantka jako druga autorka deklarowała udział w zbieraniu danych, pisanie manuskryptu, redagowaniu tekstu oraz wprowadzaniu korekt po otrzymanych uwagach ode recenzentów.

Artykuł naukowy nr 6: **Making the best out of youth -The Improve the Youth project.** J Community Psychol. 2021

Artykuł opracowany został we współpracy polsko-portugalskiej. Opisuje założenia i wyniki realizacji programu *Improve the Youth*, którego (jak wynika z autoreferatu) Habilitantka była koordynatorem. Część ilościowa analiz jest mało rozbudowana, bez zaawansowanych analiz statystycznych. Związek ze środowiskiem dorastania analizowany jest poprzez proste porównanie młodzieży z rodzin różniących się poziomem zamożności. Większą wartość wydaje się mieć wskazanie na różnice kulturowe. Wykazano dużo gorszą samoocenę zdrowia psychicznego uczniów polskich w porównaniu z portugalskimi. Interesujący wynik można znaleźć na stronie 11, gdzie autorzy podkreślają, że polska młodzież rzadziej zgłaszała pozytywne emocje, podczas gdy częstość występowania negatywnych emocji była podobna w obu krajach. Artykuł oceniam jako najslabszą częścią cyklu od strony jakości prezentacji, jednak wiele wnosi przez pokazanie wyników badań jakościowych prowadzonych równolegle i w identyczny sposób wśród młodzieży w Polsce i w Portugalii. Jest to przykład zastosowania mieszanych metod analitycznych. W podsumowaniu opracowania podkreślono jako jego zaletę skupienie się na głosie młodych ludzi w sprawach bezpośrednio związanych z ich życiem i zdrowiem. Autorzy formułują też wnioski odnoszące się do implikacji praktycznych oraz podkreślają konieczność wdrażania skutecznych programów. Habilitantka jako druga autorka deklarowała, że brała czynny udział w każdym elemencie powstawania tej pracy, od zebrania danych, przez opracowanie koncepcji i projektu pracy; interpretację danych, pisanie artykułu jak i wprowadzanie korekt w pracy po otrzymanych uwagach od recenzentów.

Artykuł naukowy nr 7: **Adolescents' Intense and Problematic Social Media Use and Their Well-Being in 29 Countries.** Journal of Adolescent Health 2020

Artykuł ten osiągnął imponującą liczbę ponad 130 cytowań. Główna autorka pracuje na uniwersytecie w Utrechcie, a zespół 11 współautorów reprezentował 8 krajów, w tym Habilitantka występowała jako jedyna z Polski. Analizy dotyczyły prawie 155 tysięcy uczniów z 29 krajów. Analizowano intensywne i problematyczne używanie mediów społecznościowych, stosując dwie niezależne skale zaadaptowane do protokołu badań HBSC z wcześniejszych badań holenderskich. Badania HBSC i późniejsze artykuły dają możliwość wdrażania w kraju tego typu narzędzi i interpretacji wyników z perspektywy Polski. Wykazano, że odsetek młodzieży wykazującej problematyczne zachowania związane z używaniem mediów kształtuje się w Polsce na poziomie zbliżonym do przeciętnej międzynarodowej, natomiast odsetek zakwalifikowanych do ich intensywnego używania jest jednym z najwyższych wśród 29 krajów. Zmiennymi zależnym były wskaźniki dobrostanu zgrupowane w trzech kategoriach: dobrostanu psychicznego, społecznego (jako poziom wsparcia) i szkolnego - po dwa wskaźniki wynikowe w każdym wymiarze. Ze względu na tak szeroko zakrojony zakres analiz prawdopodobnie trudno było umiejscowić artykuł w cyklu, gdyż nawiązuje on do wszystkich problemów badawczych, a zmienne wynikowe są na tle modelu SEM też charakterystyką środowiska dorastania. Wadą publikacji jest ocenianie dobrostanu szkolnego z wykorzystaniem pojedynczych pytań. Jednak już w przypadku dobrostanu psychicznego i społecznego sięgnięto do renomowanych złożonych narzędzi dostępnych w protokole HBSC. Powyższe badanie wykazało, że intensywne używanie mediów przez nastolatków było pozytywnie lub negatywnie związane z ich dobrostanem, w zależności od domeny dobrostanu i kontekstu krajowego, podczas gdy problematyczne używanie mediów wskazywało na pogorszenie dobrostanu we wszystkich badanych domenach i we wszystkich krajach. Habilitantka jako dalsza autorka tej pracy deklarowała

wkład merytoryczny w powstanie koncepcji, zaprojektowanie pracy, pozyskanie, analizę, interpretację danych do pracy, opracowanie manuskryptu, korektę tekstu.

Podsumowując ocenę powyższego cyklu artykułów, należy podkreślić, że są to prace na wysokim poziomie spełniające standardy artykułów naukowych w wysoko punktowanych czasopismach, które musiały przejść przez etap recenzji i wynikających z nich rewizji. Wszystkie prace (oprócz szóstej nastawionej bardziej na wyniki badań jakościowych) charakteryzuje wysoka jakość analiz statystycznych, jednak Habilitantka nie wykazuje tego jako wkładu własnego. W większości artykułów zwrócono uwagę na ograniczenia badań własnych, szczególnie wynikające z przekrojowego charakteru badań HBSC, (subiektywnych) danych samoopisowych oraz z ograniczonego zestawu analizowanych czynników. W większości prac zwrócono też uwagę na implikacje dla praktyki zdrowia publicznego. Badania HBSC są bardzo wartościowym źródłem danych na temat zdrowia młodzieży i jego uwarunkowań. Ich zaletą jest stosowanie wystandaryzowanych narzędzi badawczych, możliwość śledzenia zmian w czasie oraz w przekroju międzynarodowym. Opracowania międzynarodowe rzucają światło na problemy typowe dla populacji polskiej młodzieży. Odbiegające od wzorca międzynarodowego. Potencjał tych badań może być wykorzystany, jeśli krajowe i międzynarodowe zespoły wykażą odpowiednią aktywność publikacyjną. Habilitantka jest właśnie taką aktywnie publikującą osobą, która potrafi inicjować tematy zgodnie z profilem własnych zainteresowań będąc liderem zespołów piszących artykuły lub członkiem zespołów autorskich. Mankamentem tego typu artykułów z zakresu zdrowia publicznego jest formułowanie wniosków postulatywnych, co też sporadycznie pojawia się w omawianym cyklu. Jednak patrząc na dalej przedstawiony opis działalności Habilitantki, za jej zasługę można inicjowanie programów bazujących na wcześniej uzyskanych wynikach.

Ocena pozostałych osiągnięć naukowych Habilitantki w wymiarze jakościowym i bibliometrycznym

Ogólny dorobek naukowy można ocenić według załączonej oceny bibliometrycznej, co prawdopodobnie jest obecnie oceną zaniżoną.

Obroniona praca doktorska również była cyklem publikacji anglojęzycznych, na który składały się trzy prace oryginalne prezentujące wyniki badań własnych oraz jeden przegląd z kategorii *umbrella review*. Prace te opublikowano w czterech różnych czasopismach: *Pediatrics Polska*, *IJOMEH*, *IJERPH* i *Community Mental Health*.

Habilitantka przed uzyskaniem stopnia doktora opublikowała siedem artykułów o łącznej punktacji $IF=5,85$ oraz $MNiSW=323$. Co więcej, w sześciu z tych prac była pierwszą autorką. Ponadto była współautorką pięciu monografii lub rozdziałów w monografiach, w tym dwukrotnie jako pierwsza autorka. Po uzyskaniu stopnia doktora opublikowała wg załączonego piętnaście artykułów naukowych o łącznej punktacji $IF=43,169$ oraz $MNiSW=1440$. W czterech artykułach była pierwszą autorką. Ponadto była w tym okresie współautorką w jednej monografii.

Ogólny wykazany w dokumentacji dorobek mierzony wskaźnikami bibliograficznymi, biorąc pod uwagę okres przed i po uzyskaniu stopnia doktora, to $IF=49,019$ oraz $MNiSW=1764$. Z tego siedem prac cyklu stanowiącego osiągnięcie habilitacyjne ma wartość $IF=25,96$ oraz $MNiSW=840$.

Łączny indeks Hirscha wg bazy Web of Science (WoS Core Collection) osiągnął wartość 5 w momencie sporządzania analizy bibliometrycznej oraz 6 wg bazy Scopus. Wskaźnik cytowań

wg WoS to 151 w tym 146 bez autocytowań oraz odpowiednio 187 (174) wg bazy Scopus. Nie jest wynik wybitny, ale upłynęło zbyt mało czasu od opublikowania większości prac.

Zainteresowania badawcze Habilitantki są spójnie tematycznie i wskazują na konsekwentną tematycznie ścieżkę rozwoju naukowego. Praca doktorska koncentrowała się wokół problemu wpływu aktywności fizycznej na samopoczucie psychiczne nastolatków, lecz w artykułach składających się na cykl doktorski też uwzględniane były czynniki związane ze środowiskiem dorastania. Trzy prace z jej dorobku dotyczą walidacji narzędzia mierzącego motywacją do aktywnego transportu do szkoły (*Basic Psychological Need Satisfaction in Active Commuting to and from School - BPNS-ACS*), co jest związane z trzecim artykułem cyklu. Szczególnie doceniam otwartość na podejmowanie nowych tematów, jak wpływ mediów na funkcjonowanie nastolatków czy skutki zdrowotne życia w czasie pandemii COVID-19.

Habilitantka ma też odpowiednio udokumentowaną aktywność naukową na konferencjach naukowych. W autoreferacie wykazała do 24 marca 2023 roku, aktywny udział w 29 konferencjach (21 zagranicznych oraz 8 krajowych), w tym dwadzieścia razy jako główny autor i osoba prezentująca. Między innymi aktywnie uczestniczyła w konferencjach sieci badawczej HBSC oraz corocznych konferencjach Excellence in Pediatrics.

Była też członkiem komitetów organizacyjnych wielu konferencji w tym dwóch konferencji jubileuszowych Instytutu Matki i Dziecka (2016 i 2021) oraz międzynarodowej konferencji sieci badawczej HBSC (w Warszawie w czerwcu 2018 roku). Organizowała w latach 2014-2018 też cykl konferencji szkoleniowych poświęconych tematyce otyłości wśród dzieci i młodzieży.

Pełniła też rolę redaktora prowadzącego w wydaniu specjalnym czasopisma Journal of Mother and Child 2021 (tytuł wydania specjalnego „New Insight in Prevention of Child and Adolescent Health Problem”), gdzie opracowała wstępny artykuł redakcyjny (editorial). Numer ten zgromadził 20 prac autorów polskich i zagranicznych.

Habilitantka deklaruje też recenzowanie prac w czasopismach naukowych, między innymi jako stały recenzent w wydawnictwie Frontiers (Frontiers in Psychology), Sciendo (Journal of Mother and Child) i MDPI (IJERPH, Children).

Za swoją działalność naukową dwukrotnie była wyróżniana w 2017 roku, w tym za najlepszy plakat na Konferencji sieci badawczej HBSC, Spring Meeting, Bergen, Norwegia w konkursie dla młodych naukowców (poster pt. „Physical activity, BMI and body weight perception among 15-year old in Poland, in the light of the international comparisons”) oraz uzyskała wyróżnienie Fundacji Rozwoju Systemu Edukacji w kategorii projektów programu Erasmus + dotyczących wyrównywania szans edukacyjnych (Projekt: „EPISCHOOL – pokonajmy bariery razem!”).

Inne nagrody to: nagroda Dyrektora Instytutu Matki i Dziecka dla najlepszego pracownika w 2016 roku oraz Brązowy Krzyż Zasługi przyznany przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej na wniosek Instytutu Matki i Dziecka w listopadzie 2021 roku.

Kierowania oraz udział w projektach badawczych

Habilitantka uczestniczyła lub nadal uczestniczy w wielu projektach badawczych realizowanych przez różne instytucje krajowe i międzynarodowe. Daje to podstawy uznania, że spełnia ona warunek aktywności naukowej realizowanej w więcej niż jednej instytucji naukowej w szczególności zagranicznej.

Jest od 2016 roku jest członkiem sieci badawczej HBSC, gdzie pełni kilka funkcji. W 2021 r. została wybrana na osobę współkierującą grupą Youth Engagement Advisory Group,

zajmującą się procesem włączania młodzieży w cały cykl badawczy. W 2022 r. zostałam wybrana na współprzewodniczącą tzw. Zony F, w ramach której koordynuje współpracę członków HBSC z: Albanii, Bułgarii, Czechów, Węgier, Polski, Rumunii, Serbii, Słowacji, i Słowenii. Wiąże się to z byciem członkiem organu zarządzającego i sprawującego nadzór nad całą siecią (ICC -*International Coordinating Committee*).

Ponadto kierowała lub nadal kieruje projektami naukowymi realizowanymi we współpracy z kilkoma uczelniami, które finansowane były ze środków europejskich, na przykład Erasmus +:

- *EpiSchool* 2016-2018 (wykluczenie dzieci chorych na epilepsję);
- *Improve the Youth* 2017-2019 (stres szkolny uczniów);
- *Back to School* 2019-2021 (adaptacja uczniów przewlekle chorych w środowisku szkół przyszpitalnych i szkół powszechnych);
- *Heads UP* 2022-2024 (zaburzenia zdrowia psychicznego wśród nastolatków).

Ponadto jako partner brała z ramienia Fundacji IMD udział jako kierownik strony polskiej w podobnych projektach koordynowanych przez ośrodki zagraniczne

- *ACTS* - Promoting Active Travel to School In Europe 2019-2022: (promocja aktywnego transportu do szkoły);
- *PARIPRE* 2020-2023 (urazy związane z aktywnością fizyczną).

Inna działalność organizacyjna, edukacyjna, popularnonaukowa

Przytoczona poniżej działalność w programach edukacyjnych równoważy brak dorobku dydaktycznego, typowego dla habilitantów zatrudnionych na uczelniach. W myśl obowiązujących przepisów, nie ma obecnie wymogu formalnego posiadania dorobku dydaktycznego.

Inna działalność Habilitantki obejmowała więc publikacje popularnonaukowe oraz organizację lub współorganizowanie konferencji i wydarzeń popularyzujących naukę oraz promujących zdrowie, w tym:

- Cyklicznie powtarzany w latach 2014-2022 projekt edukacyjny „*Odważ się być zdrowym*”, na co składa się rodzinny bieg na 3km oraz wioska edukacyjna (dofinansowanie z funduszu Ministerstwa Sportu i Turystyki, Program Sport Powszechny, Sport Wszystkich Dzieci)
- -Projekt „Szczepienia na TAK” w ramach współpracy Fundacji Instytutu Matki i Dziecka z UNICEF, dotyczący promocji szczepień przeciwko odrze i polio wśród rodziców dzieci w wieku 6 m-cy-5 lat przybyłych z Ukrainy
- Kampania edukacyjna ‘Stop Meningokokom’ skierowana do rodziców dzieci w wieku 0-2 lata.
- Projekt medialny „Ustyszeć dzieci” skierowany do rodziców, poruszający tematykę samopoczucia dzieci i młodzieży po pandemii Covid-19.
- Projekt „Zdrowo Jemy Zdrowo Rośniemy”.

Prace popularnonaukowe obejmują współautorstwo siedmiu poradników dla dzieci, rodziców i nauczycieli, a dokładny wykaz wszystkich publikacji znajduje się w załączniku 4 wniosku.

Tematyka tych wydarzeń i publikacji jest spójna z profilem naukowym Habilitantki z racji koncentracji na problemach zdrowotnych dzieci i ich rodzin.

Patrząc na opis kariery zawodowej i aktywności organizacyjnej warto podkreślić, że Habilitantka ma duże doświadczenie w dziedzinie komunikacji społecznej. Pełniła w Instytucie Matki i Dziecka funkcję Pełnomocnika Dyrektora ds. Marketingu i PR, a w

niektórych z wymienionych powyżej projektów była odpowiedzialna za realizację kampanii społecznych.

Podsumowanie recenzji

Podsumowując powyższą opinię, uważam, że przedstawiony cykl artykułów stanowi wystarczające osiągnięcie naukowe, aby mogło stanowić podstawę do nadania stopnia doktora habilitowanego w dyscyplinie nauk o zdrowiu. Wyróżniająca jest jednak ponadprzeciętna inna działalność popularnonaukowa i organizacyjna Habilitantki, rzadko spotykana w przewodach habilitacyjnych. Jej dynamiczny rozwój naukowy nastąpił w krótkim okresie od 2017 do 2023 roku w zespołach krajowych i międzynarodowych oraz zaowocował szeregiem publikacji i prezentacji konferencyjnych ze znacznym udziałem tych, gdzie była pierwszym autorem. Okres między uzyskaniem doktoratu i wszczęciem przewodu habilitacyjnego można uznać za krótki (3 lata 4 miesiące), ale udokumentowany wymaganą aktywnością. Jako socjolog z wykształcenia śmiało podejmowała ona tematykę społecznych uwarunkowań zdrowia i zachowań zdrowotnych młodzieży szkolnej, a kolejne prace cyklu cechuje wysoka oryginalność ze względu na zakres analizowanych zmiennych i podejście analityczne. Na uznanie zasługuje również prowadzenie badań, które mają silne odniesienie do praktyki zdrowia publicznego. Jest to przykład połączenia działalności naukowej (analitycznej) z wdrożeniem wyników badań do programów edukacyjnych.

Po przeanalizowaniu dostarczonej dokumentacji dotyczącej dorobku zawodowego, naukowego i organizacyjnego dr n. o zdr. Doroty Kleszczewskiej, stwierdzam, że:

1. posiada ona stopień doktora nauk o zdrowiu nadany przez Radę Naukową Instytut Medycyny Pracy im. Prof. J. Nofera w dniu 18.12.2019 (załącznik nr 2 wniosku);
2. jest autorem cyklu powiązanych tematycznie artykułów naukowych opublikowanych w czasopismach naukowych, ujętych w wykazie sporządzonym zgodnie z obowiązującymi przepisami;
3. wykazała się istotną aktywnością naukową realizowaną w ramach więcej niż instytucji naukowej.

W związku z tym stwierdzam, że dr n. o zdr. Dorota Kleszczewska spełnia wymagania określone w art. 219 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 742 z późn. zm.) i składam do Komisji Habilitacyjnej wniosek o podjęcie stosownej uchwały o nadanie dr Dorocie Kleszczewskiej stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk medycznych i nauk o zdrowiu, w dyscyplinie nauk o zdrowiu.

